

Nurettin Öztatar (Haz.) *İmza ve Ötesi - Barış İçin Akademisyenler Anlatıyor*, Ankara, Ütopya Yayınevi, 2018.

N. Öztatar'ın Sorularına Aykut Çoban'ın Yanıtları:

Niçin İmzaladın?

Ben de şöyle sorayım: Dünyanın bir köşesindeki herhangi bir ülkeyle ilgili düşüncesini açıklayan, konuşan, yazan, tweet atan on binlerce akademisyen, burnunun dibinde, toplumun en yakıcı sorunu hakkında neden ilgisizdir; onlar, nasıl suskun kalabildiler? Akademisyenlik siyasi iktidar düdüğü çalınca konuşmaya başlanan, düdüğü çalınca susulan bir meslek değildir. Akademisyenlikle futbolculuk arasında hiç değilse bu kadarlık bir fark korunmalıdır.

Barış Talebine Tepkiler

“Bu suça ortak olmayacağız” başlıklı metni okuyup imzaladığımda, birkaç sözcüğün iktidarın tepkisini çekebileceğini tahmin etmiştim. Genel olarak imza metinleriyle ilgili sözcük avına çıktığında, imzalama niyetinde olanların üzerinde oydaşacakları bir metin oluşturmak mümkün olamayacağından, her imza girişimi kadük kalacaktır. Hele ki söz konusu olan akademisyenler topluluğuyorsa, sözcük sözcük didikleme en önemli sonucu, bir sözcüğü bahane edip suya sabuna dokunmadan kendini kamusal sorunlara kapatmaktır. Bugüne kadar çeşitli konularda sayısız imza metnini imzalamış birisi olarak, herhangi bir imza metnindeki bir sözcükten bahane yaratmayı bir özsaygı sorunu olarak görüyorum.

İronik olan, iktidarın ve onun medyasının bir cadı avı başlatmak için o birkaç sözcüğü bahane olarak kullanmasıdır. Tepkiyi tahmin etmiş olmakla birlikte, imzaların Türkiye üniversite tarihinin en ağır tasfiyesi için kullanılacağını, imzacıların işten atılacağını, hatta “medeni ölü” haline getirileceğini Türkiye koşullarında bile öngörmek olanaksızdır. Cumhurbaşkanı'nın, Sultanahmet'teki bomba olayının hemen ardından yaptığı konuşmanın ana eksenini imzacılar olarak belirlemesi bir işaret fişeğidir. Ardından gelen, tehdit, aşağılama, karalama ve televizyon kanallarında isim ve resim yayınlama faaliyetleridir. İstanbul'un en önemli turizm

meydanında bomba patlamışken, kamuoyunda imzanın konuşuluyor olmasının farklı okumaları yapılabilir: Metindeki barış talebinin turizm gelirlerinden daha önemli görülmesi, imzayı konuşarak meydandaki can kayıplarını unutturma çabası, Türkiye’de tarihsel olarak muhafazakar kesimlerin okumuş, aydın, akademisyen kesimlere yönelik düşmanca tutumlarının yeni bir örneği, belki de bunların hepsi...

Bunlar arasında “kanlarında duş alma” tehdidi, nefret pastasının çileği olsa gerek. Her birimiz kendimize uygun bir tutum sergiliyoruz, ya da tersten söylersek, her birimizin tutumları nasıl bir insan olduğumuzun kanıtı. Bir akademisyen olarak toplumsal barış, kardeşlik, eşitlik, özgürlük talep ediyorum. Mafya işlerinden mahkum olmuş olan da kanla yıkanma fantezisini dile getiriyor. Bu fantezinin büyütülecek bir yönü olmayabilirdi, sonuçta popülerlik zinciri böyle çalışıyor, birisinin zırvası konuşuldukça zırva sahibi amacına ulaşıyor. Ama pek çok fakültede imzacı akademisyenlerin kapılarına tehdit işaretlerinin konması, hatta yer yer saldırıların olması, tehdit-nefret çemberinin daraldığını ve fakültelerde can güvenliğinin kalmadığını göstermesi bakımından büyütülecek bir durumdur.

1128’den 2212’ye

İmza sayısının iki katına çıkması belki tepkiye tepki ile açıklanabilir. Cumhurbaşkanı o ilk hafta imzacıları diline dolamamış olsaydı, o ölçüde bir tepki oluşması için çaba göstermemiş olsaydı, o metin kamuoyunda bu kadar duyulmayacak, bu kadar etkiye de yol açmayacaktı. İkinci imzacılar iktidar kanadının tehditlerine bir tepki olarak, üniversiteyi, akademik özgürlükleri, ifade özgürlüğünü savunmak ve nefret söylemine maruz kalan, ölüm tehditleri alan meslektaşlarıyla dayanışma amacıyla imzalarını vermiş olabilirler. Dahası, barış talebini daha güçlü biçimde dile getirmeyi sağlamak için de imzalarını açıklamış olmalı. İlk imzacılar, bu ölçüde ağır saldırılar oluşabileceğini öngörmeden metni imzalamışlardı, ikinciler o tehditlere rağmen barış talebini seslendirmiş oldular, bu gerçekten de dikkate değer bir siyasal tavidir.

Ancak farklı bir açıdan şöyle de bakılabilir. Türkiye’de akademisyen maaşı alanların sayısı 150 bin, toplam imzacı sayısı 2200, bu sayının içindeki yurt dışında olanları da ihmal edelim. Şu halde, Türkiye’deki akademisyenlerin yüzde 1.46’sı, merkezinde barış talebi olan bir metni imzaladılar. Yüzde 1.5 bile değil. Barış, kardeşlik, ifade özgürlüğü, mesleki dayanışma ve ilk ve ikinci imzacı toplamıyla ulaşılan rakam yüzde 10 değil, yüzde 5 bile değil! İmzacıların anayasal hakları ve barış talebi bu denli ayaklar altına alınmışken, imzacı sayısının iki katına yani yüzde 1.46’ya çıkmış olmasına sevinmek mi üzülmek mi gerekir?

İmza sayısının iki katına çıkmasının ilk imzacılar açısından pratik bir yararı olmadı sanırım. İkinci imzacılar için sonuçları olduğu kesin. İlk olsun ikinci olsun hiçbir imzacı arkandan kaç imzacı geliyor düşüncesiyle imza atmamıştır. Şöyle düşünelim, imza sayısı diyelim 7 katına (yüzde 5’e) çıkmış olsaydı, bu rakamın hem imzacılar için, hem Türkiye’de şimdi adına “üniversite” denilen kurum için, hem de barışın inşası için olumlu sonuçlarının belirme olasılığı yüksekti, bence. Bu olasılığın imza metniyle doğrudan bir ilgisi yok, akademisyenlerin ne ölçüde kamusal sorunları, toplumsal barışı dert ettikleriyle, ifade özgürlüğüne, akademik özgürlüğe sahip çıkma bilinciyle ve entelektüel cesaret ve entelektüel inatla ilgisi var. Madem ki iktidar o imzayı olumsuz bir simgeye ve tasfiyenin bahanesine dönüştürdü, o zaman akademisyene düşen de yukarıda belirttiğim dert, bilinç, cesaret ve inatla o simgeyi tersine çevirmek olmalıdır. Bu spekülasyonu bir yana bırakalım, mevcut imza sayısı olgusunun da gösterdiği gibi Türkiye üniversitesinde bunun olmadığını/olmayacağını biliyoruz.

Dönelim madalyonun öbür yüzüne, toplam akademisyenler içinde yüzde 1.5 olmayan bir kesim barış talep eden bir metni imzaladılar diye ortaçağın cadı avının modern versiyonuna maruz bırakıldılar, yıl 2016. Türkiye’de 150 bin içinde yüzde 1’e, adına “üniversite” denen kurumda, mesleki yaşam hakkı tanınmıyor. Bu kadar açık! Bir de, bu yüzde 1.46, düşünceleri, ideolojileri, dünya görüşleri, yaşam tarzları, siyasal çözümlenmeleri bakımından tek parça da değil. Bir metne imza vermiş olmak dışında o güne kadar herhangi bir ortaklık, birliktelik, dernek, parti vs. oluşturmamışlar. Dolayısıyla, o yüzdenin içinde pek çok bindelik ayrımlar da olmasına rağmen, o bindelik dilimleri, 150 binin içinde eritememiş olmanın hayal kırıklığı içinde olan bir üniversite, bir yüksek öğretim sistemi ve bir siyasal iktidar var. Böyle bir hayal kırıklığı duyanlar, imzayı fırsata çevirip, 150 binin tamamını makbul akademisyene dönüştürmek istediler. İmzacıların ihraç edilmesi süreciyle de, bu amaca yönelmiş üniversite tasfiyesinin büyük ölçüde başarılı olduğu söylenebilir.

İtibarsızlaştırmaya Yönelik Yalanlar ve İthamlar

İnsanın kendi söylediği yalana inanması bir hastalık, adına Mitomani diyorlar. Bir kimse soruda işaret edilen iddiaları, Ankara Üniversitesi’nden atılan imzacılar için inanarak ileri sürüyorsa tedavisi var. Yok eğer iddia sahibi bunları inanmadan ve yalan olduğunu bile bile kara çalmak için, akademisyenleri işten atmak, onları zindanlarda çürütmek, düşüncelerini mahkum etmek, atmayıp da üniversitede tuttuğu akademik personeli biat ettirmek için söylüyorsa, insanlık değerleri dikkate alındığında insanlıktan çıktığı söylenebilir. Bu, ilkinden daha kötü, çünkü tedavisi yok. 2016 yılı Ocak ayından bu yana geçen sürede bu iddiaların doğruluğunu gösteren bir yargı kararının bulunmadığını belirtmek isterim. Tersine bir yargı kararı olursa da, metinde bir suç unsuru bulunmadığı, olsa olsa ifade özgürlüğü çerçevesinde değerlendirilecek bir eleştirinin varlığı yönündeki benim düşüncem değişmeyecektir. Son kertede Türkiye’de adalet olmadığı için 450 km’lik bir uzun Adalet Yürüyüşü yapıldığı, Adalet ve Vicdan nöbetlerinin tutulduğu henüz belleklerde olsa gerek.

Barış Yolunda İmzanın Etkisi

Bildiriyi, sivil, asker, çoluk çocuk ölümlerin ve çok büyük acıların yaşandığı bir dönemde, ölümler olmasın ve barışı tesis etme çabası başlasın diye imzalamıştım. Yukarıda vurguladığım gibi, siyasal iktidar, imzaları kendi siyasal amaçları doğrultusunda büyütmemiş olsaydı kamuoyunda bu ölçüde bilinen bir metne dönüşmeyecekti. Kuşkusuz, barış, barışın olmadığı bir toplumda çok büyük bir ideal. Bu bakımdan, metnin özünde barış talep ediyor olması, onu başlı başına önemli ve kıymetli kılıyor. Ama sonuçta bir imza metni. Hiçbir ülkeye imza metniyle barışın geldiği görülmemiştir. Kanımca, o metin vicdani bir haykırıştı. Haykırış, çaresizlik içindeyken o çaresizlik ölçüsünde perdesi yükselen, bir çare arayışı sesidir. Haykırışı, ironik biçimde de olsa en iyi siyasal iktidar duydu, toplum duydu, ekosu bir müddet yankılandı ve duruldu. İmza tek atımlık bir haykırıştır zaten... İmzacılara sonradan yaşatılanlar, imzalarına cesaretle ve inatla sahip çıkmak dışında, barış talebinin takipçisi olunacak bir hamleyi de olanaksız kılmış olmalı, hamlesizlik bunu gösteriyor.

İmzaların barış bakımından ne denli bir etki yaratıp yaratmadığı gelecekte daha iyi değerlendirilebilecektir. Ama ilerde üniversiteden konuşacaksak, üniversiteyi üniversite kılan unsurlardan birinin imzacılar olduğu (farklı düşüncelerin üniversitede varlığı, siyasal iktidardan, devletten özerk düşünce üretimi, akademik özgürlüğe sahip çıkmak vb. dikkate alındığında) muhakkak vurgulanacaktır. İmzacılar atılmadan önce bu kurumun üniversite olup olmadığı tartışmalıysa, tasfiyeden sonra bu tartışmanın artık bir sonuca bağlandığı kesin.

Pek çok filmde sıradan insanların içinden çıkan kahramanların öyküsü anlatılır. Çaresizlik zamanlarında böyle kahramanlara gereksinme duyuluyor herhalde. İmzacılar arasından toplumsal kahramanlar çıktı mı, çıkar mı bilmem, ama imzacılar işinde gücünde, toplum için en iyisini yapmaya çalışan “sıradan” ve iyi akademisyenlerdi. O akademisyenler siyasal konjonktürün etkisiyle beklemedikleri bir zulümle karşı karşıya kaldılar, düşünceleri nedeniyle işlerini, Mehmet Fatih Traş örneğinde yaşamını yitirenimiz oldu. Dik durmayı başardılar, baskı döneminde dik durmak bile başlı başına önemli bir toplumsal etkidir. “Üniversite biat etmez” sözünü ete kemiğe büründürenler, vücut bulmasını sağlayanlar, imzacı akademisyenlerdir.

Yine de insan, teorik bir tartışma konusu olarak şöyle bir soru ortaya atmadan duramıyor: İmza öncesinin “sıradan” ama toplumsal sorunları dert edinen akademisyenleri, imzadan sonraki süreçte imza nedeniyle yaşadıkları sorunlara müdahale etme güçlerine inanmış olsalardı, *the Matrix* filminin, kendisinin seçilmiş olduğuna inanan Neo’su gibi, ama birey olarak değil de bir topluluk olarak anahtar bir rol oynayabilirler miydi? Yanlış anlaşılmasın, bu, BİR kahraman arayışı değildir. Tam tersine... Herhangi bir kahramana gerek kalmaması için her birimiz kendi payına düşeni üstlenmelidir. Bu soruyu şunun için soruyorum: İmzacı akademisyenler olmak dışında aralarında bir ortaklık bulunmadığını tekrar vurgulamakla birlikte, imzadan sonra, kamuoyunda itibarsızlaştırma çabaları karşısında içe kapanmanın, idari soruşturma tebligatları karşısında, ilk sözleşme yenilememeler-işten atmalar karşısında derhal akademisyenlerin yürütebileceği bir mücadele stratejisi oluşturmamış olmanın, travma karşısında imzacılar arasında yalnızca bir dayanışma çerçevesine sıkışıp kalmanın, ne bildirideki barış talebine ne de imzacı akademisyenlere hiçbir yararının olmadığını düşünüyorum.

İmza sonrasında imzacılar iktidar eliyle artık “sıradan” akademisyenler olmaktan çıkartılmıştı, artık “seçilmiş akademisyenler”di. İmza öncesinin rolünü oynamak yeni konjonktürle uyumlu bir tutum değildi, kaldı ki “seçilmiş akademisyen”ken eski sıradan rolü seçme şansı zaten yoktu. Sonra Cumhurbaşkanının “Allah’ın lütfu” dediği darbe girişiminin sunduğu fırsatla ilan edilen OHAL geldi. İlginçtir, olağan üstü bir durumdayken bile, akademisyen olarak hâlâ olağan roldeki ısrar büyük ölçüde sürdü. Bir imza listesinde tesadüfen buluşmuş olmak dışında da bu akademisyen kitlesinin iyi bir akademisyen topluluğu olarak bir potansiyeli vardı, sınırlı bir çevrede benim gözlediğim kadarıyla imzacıların çoğu bu potansiyeli gerçekleştirmek için bir çaba göstermedi. Bu potansiyeli gerçekleştirerek bir kapasite sergilemiş olsalardı da, en kötü üniversiteden atılmış olacaktı, sergilemedikleri halde sonuçta önemli bir kesimi atıldı. Bu bakımdan, potansiyeli kapasiteye dönüştürmek, şimdi atılarak en kötüsüyle karşılaşmış olanlarımızın bu sondan kurtulma olasılığına açıktı. Bu yöndeki öneriler karşılığını bulmadı, ne yazık ki, direnmek yerine dayanışma ile yetinmek düşüncesi ağır bastı.

Röportajın sorusuna dönersem, etkili olmak konusunda iktidar sahiplerinin siyaset biçimlerinin ne olduğundan daha önemlisi, iktidara muhalif olanların siyaset yapma biçimleridir. Akademisyenler örneğinde söylersek, başına bir şey gelebilir kaygısıyla hayatı boyunca 1 Mayıs mitingine gitmemiş olmak, rektörün atılanları kampüse sokmama talimatı karşısında, bir tatsızlık yaşanmasın diye kampüs kapısına kendisi gitmek yerine kapıya adam gönderip uygulamayı teyit ettirmek, atılmış bir imzacı olarak uğradığı haksızlık karşısında öfke duymamak, bir sendikaya üye olmayacak ölçüde örgütsüz olmayı seçmek, 70 kişilik bir listeye atıldıktan sonra Rektörlüğe itiraz dilekçesi vermeye topluca gitmeyi, orada yapılan basın açıklamasında yer almayı sakıncalı görmek, bir KHK’lı olarak hukukun imkansızlığı

veriyken kör kör parmağım gözüne sadece yargı yoluna bel bağlamak; ülkenin en yakıcı toplumsal sorununa en duyarlı imzacı akademisyenlerin siyasetle ilişkilene ve iktidar sahipleriyle karşılaşma biçimleri hakkında anekdot düzeyinde de olsa fikir verebilir. Kimsenin siyasal pratiğini yargılamadan, dışardan konuşan bir ses olarak değil de kolektif bir özeleştirici olarak kabul edilmesini dileyerek bu düşüncemi ifade ettiğimi belirtmek isterim. Bir başka deyişle, dekanlarıyla, rektörleriyle, YÖK'le, hükümetiyle, cumhurbaşkanıyla, medyasıyla iktidar sahiplerinin imzacılar için uygun gördüğü bir siyaset karşısında imzacılar siyaseten çok hazırlıksızdılar. Tehdit altındayken, hedefteyken ve nihayet atılmışken bile herhangi bir konfrontasyonu göze almamak, yaşanan süreçte çok "akademik" kaldı ve ödenen bedel ağır oldu. İmzacılar böyleyse, geriye kalan 148 bin akademisyenin siyasetle ilişkilene biçimini artık siz düşünün.

Cadı Avının Akademik Yaşama Etkisi

Ortada soruşturma açılmasını gerektiren bir suç yoktu, demokratik bir ülkenin özerk bir üniversitesinde o soruşturmalar açılmazdı. Diyelim siyasi baskılarla soruşturma başlatıldı. Demokratik bir ülkenin akademik özgürlüğe bağlı bir üniversitesinde, soruşturmayı yürüten üç kişilik komisyonun, soruşturmaya yer olmadığına karar vermesi beklenirdi. İmza metni ifade özgürlüğü çerçevesinde görüldüğünden ve bunun suç içeren bir yönü bulunmadığından soruşturmanın yürütülmesi abestir denmeliydi. Diyelim komisyon soruşturmayı yürütmeye karar verdi, hukuk devleti ilkesinin geçerli olduğu bir üniversitede, sonuçta herhangi bir ceza öneremezdi, çünkü "kanunsuz suç ve ceza olmaz." Savunma dilekçesinin istem kısmında belirtmiştim: Neyle suçlandığımı bilmiyorum, çünkü soruşturma evrakında bir suç isnadı yok. Söz konusu metne imza atmak bir suç fiili oluşturmadığı gibi, Üniversiteler Kanunu'nun disipline ilişkin maddesi Anayasa Mahkemesince iptal edildiğinden suç ve ceza konusunda esas alınacak disiplin kuralları olmadan bir cezaya hükmedilemez. Öte yandan orada hüküm yok diye Devlet Memurları Kanunu da uygulanamaz, çünkü bu kanun, daha ilk maddesinde özel kanuna tabi memurlara bu kanunu uygulayamazsın diyor, bir kanun maddesi daha ne kadar açık yazılabilir. Akademisyenler için özel kanun Üniversiteler Kanunu'dur. Nitekim bu yargı sisteminde bile, elini çabuk tutan üniversitelerde imzacılara verilmiş olan idari cezalar İdare Mahkemeleri tarafından yukarıdakine benzer ifadeler karara gerekçe yazılarak iptal edilmeye başlandı.

Ankara Üniversitesi'ndeki imzacılar Şubat 2016 başında idari soruşturma için savunmalarını verdi. 2016 Haziran ayı sonunda dosyanın YÖK'e gönderildiğini biliyoruz, ama soruşturmanın sonucu hâlâ bize bildirilmiş değil. Belli ki, ne olduğu belirtilmemiş "suça" öngörülen ceza ne olursa olsun yargıdan kesin olarak dönecek bir idari soruşturmayı sonuçlandırmak yerine, OHAL fırsatçılığıyla imzacıları atmayı yeğlediler.

Az önce vurguladığım gibi, imzacı akademisyenler uzayan idari soruşturma süresince, daha OHAL'li günler başlamamışken bile, açıkça hukuka aykırı bu sürece karşı birlikte ve etkili biçimde mücadele etmek konusunda pek hevesli olmadılar. Hukuksuz biçimde başı derde sokulan akademisyenler siyaseten felçli bir görüntüye bürünürken, imzacılara hiçbir şey olmamışçasına gerçeklerden kopmuş olarak gündelik rutinlerini sürdüren diğer akademisyenlerin hali tahmin edilebilir. Türkiye'de üniversitenin ne olup olmadığı konusunda imza bir milat değil kuşkusuz, ama bir kriz anı olarak üniversitenin ne olduğunu/olmadığını apaçık kılan bir katalizördür.

Her ne kadar yıllardır akademiden fazlaca bir beklentim olmasa da, insan yine de her seferinde az da olsa bir hayal kırıklığı yaşıyor. 1994 yılında Öğretim Elemanları Sendikası'nı

kurduktan üç yıl sonra, SBF’de bir kurucu üyemiz başka bir üyemiz hakkında, verdiği işi yapmıyor diye fakülte yönetimine idari soruşturma açtırmış, kendisi 1402’lik başka bir kurucu üyemiz de sendika üyesi asistanıyla çalışmamak için yoğun çaba sarf etmiş ve sonunda başarılı olmuştu. Çok geçmedi her iki araştırma görevlisinin de atamaları yenilenmeyerek işlerine son verildi. SBF’deki bir kısım sendika üyesi akademisyen de üye olmayanlarla birlikte olan biteni seyretmişti. O günden beri bu seyircilerle selamı kesmiştim. Aradan geçen 20 yılda akademide ve SBF’de değişen çok bir şey olmadı sanırım.

Akademik faaliyetlerim imzacıların sözleşmelerinin yenilenmemesi uygulamalarıyla ve daha sonra gelen KHK listeleriyle birlikte tabi ki çok etkilendi, ama benim adımın da bir gün o listeye yazılacağı kaygısından değil, benimle aynı durumda olan imzacılar üzer beşer atıldığı halde benim hiçbir şey olmamış gibi güne devam etmemin vicdani gerekçelerle anlamsız hale gelmesi nedeniyle.

Fakülte Yönetiminin Tavrı

Önceki soruya yanıttımda belirttiğim gibi, soruşturma açan Ankara Üniversitesi Rektörlüğü tavrını açık etmişti zaten. Nitekim bu tavırla uyumlu olarak, üniversite, YÖK ve siyasal iktidar işbirliğiyle okuldan atıldık. Fakülte dekanı sıkıntıya gelemeyip daha önce istifa etmişti. Sonra gelen vekil dekan ise istifa etmesi gerektiği zaman koltuğuna yapıştı. Kanımca, böyle bir kriz anında her iki dekan da fakültenin efsane dekanları arasına katılabilirlerdi. Ama öyle olmadı. Herhangi bir dekandan biraz fazlası olmayı istemediğinden olsa gerek, ilki, görev süresini tamamlamadan kabuğuna çekildi. Aslında istifası ters açıdan kendi içinde tutarlı bir tavır olarak da görülebilir, herhangi bir dekan vasfının yeterli olamayacağı bir dönemdi.

İkincisi için, ters açıdan tarihe geçen bir dekan olduğunu söyleyebiliriz. Öyle ya, 12 Eylül’ün zifiri karanlık yıllarında SBF’deki 1402’lik sayısı 11 idi, vekil dekan döneminde imzacı olduğu için SBF’den atılan sayısı bunun üç katına ulaştı. Fakülte tasfiye edilirken dekan kimdi sorusunun yanıtını, hem tarih önünde hem de atılan her bir meslektaşına ayrı ayrı ömrü boyunca vermek zorunda olan bir dekan. Tasfiye tamamlandıktan bir hafta sonra, adını lekelememesini, hiçbir şeyin bu tarihsel kişisel yükü taşımaya değmeyeceğini, gerekçeleriyle birlikte kendisine de söyledim. Daha sonra, istifa konusunu, atılmayıp fakültede tutulan, çoğu makbul akademisyenlerle bölüm toplantıları yaparak konuştuğunu duydum, tabi ki makbul olmadığı için atılanları bu toplantılara çağırmayacaktı. Bir profesör, bizim atılmamıza ramak kalmışken, bir bölüm toplantısında, “benim için bölüm, aldığım maaştır” demişti. SBF’den atılan hiçbir imzacının buna benzer bir beyanına rastlamadım. Dayanışma Akademilerinin de gösterdiği gibi, atılanların akademisyenlikle ilişkisinin maaş bordrosundan ibaret olmadığı açık olduğu halde, dekan, tasfiye karşısında istifa konusunu bordrolularla ele almayı yeğlemişti. İstifa etmediğine göre, fakülte arkasında mı durdu, fakülte desteklemediği halde o mu bu çıkarımda bulundu, o fakültenin eski bir mensubu olarak hangisi bir kurum olarak fakülte için daha yaralayıcı, karar vermek zor.

Bizim zamanımızda dekanlar sandıktan çıkıyordu, duydum ki, 2017 Temmuzunun son haftasında vekil dekanlar sandık kurulmadan asaleten atanmışlar. Ne diyebilirim, “herkes layık olduğu şekilde yönetilir.”

Akademik Topluluğun Tutumu

Yukarıda gerek imzacılar için gerek diğer akademisyenler için yaptığım genellemelere düzeltmeler yapmalıyım. Kuşkusuz, imzacıların arasında haklarını yargı yoluna başvurarak aradığı kadar haksızlığa siyasal olarak da isyan etmeyi göze alanlar ve birlikte mücadele etme

çabasını açığa vuranlar olduğu gibi; imzacı olmayanlar arasında da imzacı meslektaşlarıyla her türlü insani, akademik ve siyasal dayanışmayı gösterenler var. Benim görüşüm, her iki kesimde de bunların azınlık oluşturduğudur.

SBF'den örnek verirsem, kamuoyunda ses getiren 25 Ocak 2016 tarihli SBF Akademik Kurulu Kararı, fakülte öğretim üyelerinin yarısının desteğini alarak ilan edildi. Sayısal olarak önemli bir yekun tutan imzacıların kararı desteklememesi zaten düşünülemez. İmzacı olmayan öğretim üyelerinin desteği ise çok zayıf kaldı. Bir yanda imzacısıyla imzacı olmayısıyla ifade özgürlüğüne sahip çıkanlar, diğer yanda kör, sağır ve dilsiz taklidi yapanlar olarak fakülte tam ortadan ikiye ayrıldı ve fakülte öğretim üyelerinin neredeyse yarısı söz konusu kurul kararının alındığı toplantıda yer almayarak tutumlarını açık ettiler. Kimisi de toplantı sonrası gidip o karara şerh düştü!

Süreç uzadıkça fakültedeki yarılma, imzacılar ve ifade özgürlüğünü savunarak onlarla dayanışma içinde olanlar aleyhine olarak derinleşti. 1 Eylül 2016 KHK'sıyla SBF'den 7 imzacı atılınca, bu kez bir akademik kurul kararının imkansızlığı içinde 3 Eylül tarihli ve isim listeli bir basın açıklaması yapıldı. Suya sabuna dokunmayan bu metin "Meslektaşlarımızın bu KHK listesine dâhil edilmesinin bir hata sonucunda gerçekleştiğini düşünüyor ve bu yanlıştın bir an önce düzeltilmesini talep ediyoruz." cümlesiyle bitiyordu. Onları korumak için olsa gerek doktorasını henüz bitirmemiş olan araştırma görevlilerinden özellikle imza istenmemişti. Dolayısıyla doktor olan araştırma görevlileriyle birlikte kabaran bir isim listesini içeren bu basın açıklaması, 69 imzalı olarak basına verildi. Benim için ibreti alemlik bir durum olduğundan bir elime SBF telefon rehberini, bir elime de İnternette yer alan metnin imza listesini alarak kimlerle aynı çatı altında yer aldığımızın karşılaştırmasını yaptım. Ocak 2017'de iki kişi atılınca, benim de mensubu olduğum, adında siyaset bilimi geçen bölümden bir bölüm akademik kurul kararı bile çıkarılmadı, öğrenci ağırlıklı görkemli bir uğurlama yapıldı. Şubat 2017'de kalan bütün imzacılar olarak 23 kişi atılınca, ne akademik kurul kararı ne de imzalı basın açıklaması yapılabildi, takır tukur bir hukuk metni olarak bir yönetim kurulu kararı çıkarılabildi.

Demin söylediğim gibi, SBF'den beklentimi düşük tutmayı yıllar önce öğrenerek hayal kırıklığına karşı bir savunma kalkanı oluşturmuştum. Ama yine de herhangi bir İİBF'den söz etmiyoruz; Menderes iktidarının kurşunlattığı, 12 Mart döneminde dekanı tutuklanmış ve tutuklu öğretim üyeleri işkenceden geçirilmiş, öğrencisiyle hocasıyla 12 Eylül zulmünü yaşamış, her türlü baskıya karşı şerbetli olması gereken 158 yıllık "Mülkiye" burası. 2017 Tasfiyesi'nden sonra, öğrencileri, on gün süren etkinlikler, toplantılar düzenlemiş, "Ayrılık da Sevdaya Dahil" başlığıyla dillere destan bir uğurlama yapmış bir fakülte. Kurul kararları, basın açıklamaları gibi tepkiler söz konusu olunca, insan istiyor ki, hocaların tamamı olmasa da ağırlıklı bir çoğunluğu bu öğrenciye layık olsun, çok mu romantik bir istek, bilmiyorum ki. Bir böyle düşünüyorsun... Bir de şöyle: 12 Mart döneminde tutuklu dekanı ziyarete gittiğinde, "sen istifa et, ben dekan olacağım" diyecek ölçüde bir samimiyetin 158 yıllık geleneğine sindiğini gösteren pek çok örneğin yaşandığı bir fakülte...

Daha henüz atılmamız akla bile gelmezken, OHAL ilan edilmemiş ve TÜBİTAK'ın ULAKBİM'de taranan dergilere, "kurullarınızdan ihraç edilenleri çıkarın" yazısı gönderilmemişken, bir taşra üniversitesinin düzenlediği bir sempozyumun bilim kurulunda yer alan üç imzacı, kuruldun çıkarıldık. Bunun pek önemi yoktu, ama benim için şaşırtıcı olan, sempozyumun onursal başkanı olan ve aynı anabilim dalında yer aldığımız emekli hocamın, aynı anabilim dalında mesai yaptığımız iki profesörün, şurda burda hocalık yapan birkaç eski doktora öğrencimizin,

kendilerine imzacı olduğumuz için kuruldan çıkarıldığımızı bildirdiğim halde, baktım olmadı, akıllarına mı gelmedi acaba düşüncesiyle “yerinizde ben olsam kuruldan derhal çekilirdim” dediğim halde, o bilim kurulunda yer almayı sürdürebilmiş olmalarıdır. Bu hikayenin üniversite kavramı ve aydın sorumluluğu bakımından ne anlama geldiğini daha önce yazmıştım (bkz. “Akademisyenin Seçimi” <http://www.birgun.net/haber-detay/akademisyenin-secimi-112389.html>). Düşüncelerini açıkladılar diye 400 küsur akademisyen atıldığında üniversitelerde yer yerinden oynamıyorsa, imzacıların çoğunluğunun ataleti kadar böyle bir adamsendecilikle biçimlenmiş tavırsızlığın üniversitedeki hakimiyetinin de rolü var.

İyi ki, ilk günden bu yana insani ve siyasi dayanışma içinde olan, atıldığımın ertesi günü selamı sabahı kesmek bir yana daha sık hal hatır soran, fakülteden pek çok meslektaşım, arkadaşlarım ve öğrencilerim varlar. Yargıdan 7-8 yıldan önce bir sonuç alınmayacağını bildikleri halde çalışma hevesinde hiçbir eksilme olmadan dosya hazırlayarak ihraçlara moral güç de veren bir hukuki desteği sunan Siyasal’dan ve Hukuk’tan atılmış ve atılmamış arkadaşlarımız var. Aynı anabilim dalındayken olduğu gibi, ihraçtan sonra da birlikte tez yazmaktan ve birlikte çalışmaktan onur duyduğum, 50 D’li denilen, doktora yapmak üzere görevlendirmelerle Siyasal’a gelen araştırma görevlisi arkadaşlarımız varlar. Fakülte’nin ve Ankara Üniversitesi’nin imzacılarıyla insani dayanışma içindeyiz. Eğitim-Sen 5 Nolu Şube yanımızda. Ankara Dayanışma Akademisi yoluna devam ediyor. Bunları düşününce, ihraç edildikten sonra Siyasal’ın öbür yarım küresinin eksikliğini duyduğumu söyleyemem. Onların da atılanların eksikliğini duymadığı anlaşılıyor. Nasıl ki ben, ani bir siyasal konjonktür değişikliği yaratacak bir toplumsal mücadele ufukta görülmediği için atılanların üniversiteye dönmelerinin 7-8 yıl sonra mümkün olacağını düşünüyorsam, eksikliğimizi duymayanlar da planlarını bu yıl hesabına göre yapıyor olmalılar. Bu yüzden, atılanlarla ilgili hiçbir aydın sorumluluğu bağı kurmadan, akademisyencilik oyununu sürdürüp, ihraç listesinden sorumlu üniversite yönetimine örtük ve açık destek sunarak yol alıyorlar. Gemisini yüzdüren kaptan olarak sergiledikleri rahatlık, atılanlarla 7-8 yıldan önce bir yüzleşme olmayacağı hesabına dayanıyor. Dilerim o yarım küre, bir gün, üniversite kavramının, akademik değerlerin, ifade özgürlüğünün eksikliğini hissedenler kervanına katılır. Çünkü bu kervan büyümedikçe üniversite için iyimser olamayız.

Toplumsal Koşulların Ağırlığı

12 Eylül faşizmi 600 bin kişiyi gözaltına alıp işkenceden geçirdi, örneğin Mamak ve Diyarbakır cezaevlerinde yapılanlar unutulabilir mi? Mamak’ta yaşadıklarını anlatan Pamuk Yıldız’ın *O Hep Aklımda* kitabını 150. sayfasına kadar okuyabilmişim; bitiremedim, insanlığım kendime bir yük oldu çünkü. Kuşkusuz 15 yıllık AKP iktidarında da pek çok bedeller ödendi. O dönemle bu dönemin acılarının karşılaştırılmasının gereği yok.

Ama günümüz toplumsal koşullarının bazı farklılıklarının olduğunu söyleyebiliriz. Devletin siyasi ve iktisadi gücünün ve karar alma yetkisinin tek kişinin elinde toplanması, “Yeni Türkiye”nin bir özelliğidir. Yargıya güven Türkiye tarihinin hiçbir döneminde bu denli düşük bir seviyede olmamıştır. Türkiye’de bugün hangi kurumun, kendi tarihsel çizgisi içinde kurumsal ağırlığının sürdüğü söylenebilir? Türkiye iç ve dış politikası Türkiye tarihinin hiç bir döneminde bu denli yalpalayan bir sarkaç hareketi sergilememiştir. Osmanlı da dahil kurumlar hiç bu denli dincilikle, tarikatlarla, cemaatlerle içli dışlı olmamıştır. “Başı secdeye değmek” bir liyakat ölçütü sayılmıştır. Holding medyası her zaman iktidar yanlısı olmuştur, ama günümüzde artık iktidarın medyası denilen bir olgu var. Sayılara bakılırsa çocukların cinsel istismarı, kadın cinayetleri, sivil silahlanma hiçbir dönemde bu denli yükselmemiştir.

Altı yaşındaki kız çocuğunun evlendirilebileceği, deve sidiğinin şifalı olduğu zırvaları, televizyon programlarının popüler konularıdır. 12 Eylül döneminde, makalede evrim teorisi geçiyor diye bir “üniversite” dergisi makale reddetmiş midir, medya konulu bir tebliğ, siyasal rahatsızlığa yol açabilir gerekçesiyle Türkiye’nin en köklü holdinginin “üniversitesi”nin sempozyum programından çıkarılmış mıdır? Benzer örneklerin üniversitede her zaman görüldüğü söylenebilir. Ama üniversitenin siyasal iktidar karşısında bir özgüven sorununun olduğu, günümüze özgü bir farklılık. Liste uzatılabilir, ama bu kadarı toplumsal gidişat hakkında bir fikir vermiş olmalı.

Özetle, siyaset, yargı, (muhalif kısmı hariç) medya, üniversite ve diğer köklü kurumlar, kurumsal geleneklerini ve belleklerini yitirmiş, kişi gücünün uzantıları haline gelmiştir. Bu bakımdan, imzacıların OHAL’e kadar olan süreçte siyasette, medyada, üniversitede maruz kaldıkları ayırmacılık (kadro vermeme, araştırma fonlarından yararlandırmama, yurt dışı için izin vermeme, hedef gösterme, kan banyosu gibi tehditler, hakaretler) ve hukuki dayanaktan yoksun idari soruşturmalar, dönemin özellikleriyle uyumludur.

KHK listeleriyle imzacıları üniversiteden atma işleminin, 1402’liklerle benzerlik taşıdığı söylenebilir. Her iki akademisyen grubu da yalnızca düşünceleri nedeniyle üniversiteden atıldılar. Aynı işlem 35 yılda iki kez yinelenmesine göre, Marx’ın sözünün haklılığı ileri sürülebilir: Tarihte olaylar yinelendiğinde, ilki trajedi, ikincisi komedi olarak belirir. 12 Eylül’de komutanlıklara meslektaş ihbarlarının yapıldığını da biliyoruz. Bununla birlikte, Yeni Türkiye’de YÖK’e, oradan Başbakanlığa, oradan *Resmi Gazete*’ye giden imzacı listeleri, sıkıyönetim komutanlıklarında değil, üniversite rektörlüklerinde hazırlandı. Hatta imzacılar atıldıktan sonra bir rektör, imzacıların listesini yapmamız gerekmedi, onlar zaten attıkları imzayla Ocak 2016’da kendi listelerini yapmışlardı gibi bir ifadeyle bunu ortaya koymuştu. Bir başka deyişle, imzacıların atılmasında sıkıyönetim komutanlarının değil üniversite rektörlerinin sorumluluğu büyüktür. İmzacı ihraçlarına sessiz kalan üniversite senatosunu, fakülte dekanlarını, bölüm başkanlarını, ihraçları doğru bulan öğretim üyelerini de bu sorumluluğun paydaşları olarak görüyorum. Bunun yanında, umursamaz bir tepkisizlik içinde olan meslektaşların unutulması da mümkün değil. Kısacası, şimdi muhatap sıkıyönetim komutanları değil. Eğer genel durum böyleyse, imzacıların üniversiteye dönüş anı gerçekleştiğinde, 1402’liklerin dönüşü kadar kolay bir uyum sürecinin yaşanmayacağı açıktır. Selamlaşmalar, gönül kırgınlıkları, dönem tartışmaları, yüzleşmeler, vicdan muhasebeleri eksik olmayacaktır.

İhraçtan Kalan Hesap

Eylül ayında üniversitedeki imzacı arkadaşlarımız atılınca artık sıranın kalan imzacılara geldiği kesindi. Öyle de oldu. Şubat 2017’nin ilk haftasında bel kayması, fitik, disk dejenerasyonu gibi her tür bel problemleri nedeniyle uyku düzenim bozulmuştu. 7 Şubat akşamı 10 sularında uyuya kalmışım. Gece yarısı kalktım, telefona baktım, Cebeci ağırlıklı bir WhatsApp grubunda çok sayıda mesaj vardı, bu zaten alarm zilini çalmıştı, mesajlardan birinde, “maalesef herkes atıldı” yazıyordu. *Resmi Gazete*’yi açarken kalp atışlarımın hızlandığını hissettim, üniversitedeki kalan 72 imzacı listedeydi. Excel dosyasını kaydettim. Eylül’den beri beklediğim bir durum olduğundan şaşırmaıştım. Bir iki saat İnternette ve TV kanallarında gezindikten sonra gidip yattım.

İlk günler ne olduğu pek anlaşılıyor sanırım. Uygun bir karşılaştırma değil belki ama cenaze evi gibi gelip giden ve telefon eden, mesaj gönderen çok oluyor, oyalanıyorsun. Aradan zaman geçtikçe haksızlığı, hukuksuzluğu, adaletsizliği, kepezeliği, tavırsızların pespayeliğini

daha iyi kavriyorsun. Benim bunlardan damıttığım duygu, öfke oldu. Keskin sirke gibi kendine zarar veren bir öfke değil, her kimi sorumlu görüyorsam onlara karşı bir öfke. Bence, isyanın koşullarından biri, öfke. Ne yazık ki, benzer öfkelerden kolektif bir direnç devşirilemedi. İmzacı olanıyla olmayaniyla, KESK'iyile DİSK'iyile ve muhalif siyasal partilerle ilişkilendirilebilecek bu olgunun nedenlerine burada giremeyeceğim ama sonuçlarını, hiçbir dirençle karşılaşmadan bir yıldır uzatılan OHAL'de akıl ve vicdan sahibi herkes görüyor. İşte bir yıldır toplumsal bir direnç geliştirilememesinin sonucu olarak yaşadığım ikinci belirgin duygu, siyasal çaresizlik oldu.

Her iki duygunun kökleri soruşturmaların başladığı, ilk atmaların yaşandığı, imzacıların girdiği ilk KHK listesinin yayımlandığı günlerde saçaklanmıştı. Beklenenin gerçekleşmesi, şaşırtmıyor ama bu onu normalleştiriyor da. Barış talep ettiğin için işten atılıyorsun, bu hiç normal bir şey değil. Onlar da biliyor, bu yüzden ancak olağanüstü halle, yani olağan olmayan bir şekilde seni işten atabiliyorlar. OHAL sayesinde atılmış olmak, tanım gereği olağan olmadığına göre, demek ki, normal kabul edilebilecek, normalleştirilebilecek bir işlem değil. Bu nedenle, beklenenin gerçekleşmesi öfkemi azaltmıyor artırıyor; sonra yurttaşlık hakları, yargı yolu ve nihayet birlikte siyasal direnç geliştirme bakımlarından çırılçıplak olduğun belli olunca da çaresizliğin derinleşiyor. Böylece, imza metninin açıklandığı dönemde bölge insanının yaşadığı çaresizliği yüreğinde bir kez daha hissediyorsun. İmza metnindeki barış talebinin ne denli yerinde olduğunu bir kez daha görüyorsun. Barışın çatışmasızlıktan öte bir durum olduğunu, halklar arasındaki ilişkilerin yeniden ele alınmasını gerektirdiği gibi, sınıfsız bir toplumun kurulmasıyla ve erkeğin kadın, insanın doğa üzerindeki hakimiyet biçimlerinin ortadan kaldırılmasıyla mümkün olabileceğini bir kez daha düşünüyorsun (bkz. *Evrensel Gazetesi*, 27.8.2015, <http://www.evrensel.net/haber/259180/resmin-butununu-gormek-gerekiyor>)

Bizim evde sabah erken olur, atıldığının sabahında, her gün olduğu gibi 6:30'da kalktık. Kahvaltının bitmesini bekledim. Sonra eşime ve 17 yaşındaki oğluma haberi verdim. Normal olmayan ama beklenen sona ilişkin olarak bir süredir ikisi de hazırlıklı olduklarından olması gerekenden daha kasvetli bir ortam oluşmadı. Tek maaşla geçinen ya da karı koca atılan arkadaşlarımız için daha çok üzülererek, eşimi işe, oğlumu okuluna uğurladım. İmzadan atılmaya kadar geçen bir yılda ve de atıldıktan sonra, imzamı geri çekme konusunu, ne ben aklımdan geçirdim, ne de eşim; ne de bunu olasılıklardan biri olarak konuştuk. İki insan birbirini iyi tanıyorsa karşılıklı olarak neyin aklından geçmeyeceğinden de emin oluyorsun.

Birkaç günlük oyalanmayı izleyen dönemde anladım ki, ihraç işlemine en çok öfkelenenler eşimle annem olmuştu; sırtını kimseye dayamadan, 30 yılda ilmik ilmik dokunarak hak edilmiş bir yaşam tarzının en yakın tanıkları onlardı. Türkiye'de tarihsel olarak muhaliflerin dönem dönem ödedikleri ağır bedelleri meslek icabı okumuş birisi olarak, ilk kez benim başıma gelmeyen bir durum karşısında yaşadıklarımın zihinsel yorgunluğundan okuyup yazmaya ve üretmeye dönmem uzun sürmedi. Yine de, atıldıktan beş ay sonra emeklilik dilekçesini verdiğim anda yaşadığım gibi, atılmış olmak gerçeği zaman zaman zihnimi yalayıp geçtiğinde, durulmuş, ama avuç içindeki çizgiler gibi yürekteki izi hiç silinmeyecek, tanımlanması olanaksız bir duygu geliyor. Günü geldiğinde, artık komediyi geçtik farsa dönüşen bu siyasal rejimle ve onun üniversitedeki uzantılarıyla siyasal hesaplaşma için, en adaletsiz biçimde bedel ödeyenlerin yüreklerine kazınmış o ize güveniyorum.

6.8.2017